

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Лідерство в освіті

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

01 Освіта/Педагогіка
011 Освітні, педагогічні науки
другий (магістерський)
Педагогіка та адміністрування освіти

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри
педагогіки, іноземної філології
та перекладу

Тетяна БОРОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри *повна назва кафедри*
Протокол № 01 від 26.08.2020. р.

Розробник:
Полякова Г.А., к.пед.н., доцент.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Реформування освіти спрямовано на відповідь сучасним цивілізаційним викликам. Інтеграційні та глобалізаційні процеси сучасного світу змінюють вимоги і соціальне замовлення до системи освіти, віддаючи перевагу інтеграційним процесам входження національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір; модернізації освіти на засадах людиноцентричного та компетентнісного підходів; створенню засобів навчання та управління нового покоління, забезпеченню умов для особистісно-професійного розвитку, формування особистої та інституціональної конкурентоздатності.

Актуальною потребою національної системи освіти стає наявність професійного, лідерського кадрового складу, здатного до активної, відповідальної дії в умовах освітніх реформ.

Входження України до Європейського освітнього простору супроводжується тенденціями переходу від керівництва та менеджменту до лідерства як нової парадигми управління на особистісному, інституціональному та державному рівнях.

Актуальність дисципліни визначається потребою у підготовки кадрів освітньої галузі, лідерів в освіті для втілення освітніх реформ та провадження змін у закладах освіти.

Мета навчальної дисципліни – формування у студентів магістратури професійної педагогічної компетентності та здатності адміністрування в галузі освіти на засадах лідерства.

Основні завдання (вивчення) навчальної дисципліни:

формування у здобувачів системного уявлення про лідерство в освіті;

оволодіння основними поняттями, концепціями, теоріями, підходами до визначення категорії лідерства;

формування у здобувачів здатностей використання інструментів лідерства в закладі освіти;

розвиток лідерських якостей здобувачів.

Об'єктом вивчення дисципліни є феномен лідерства в освіті.

Предметом вивчення дисципліни є принципи, методи, види, типи, функції, інструменти лідерства в освіті.

У результаті вивчення дисципліни «Лідерство в освіті» здобувачі повинні *знати та розуміти:*

- 1) тенденції розвитку освіти та зміну підходів до ролі лідерства в освіті;
- 2) основні поняття, види, типи, функції лідерства в системі освіти;
- 3) теорії та концепції лідерства в освіті;
- 4) сутність соціально-психологічного феномену лідерства в освітній галузі;
- 5) характеристики традиційної та нової парадигм управління в освіті; характеристики лідерства як парадигми управління в освіті;
- 6) особливості індивідуального, командного, інституційного лідерства в освітній галузі;
- 7) принципи, фактори, механізми формування та зміни організаційної культури лідерами в закладах освіти.

Уміти:

- 1) визначати види, типи, стилі лідерства в системі освіти;
- 2) визначати особливості лідерства, керівництва, менеджменту;
- 3) розробляти моделі організаційних структур управління та лідерства в закладі освіти;
- 8) здійснювати аналіз ситуації та застосовувати інструменти успішного лідерства в малій соціальній групі та закладі освіти;
- 9) визначати заходи щодо розвитку лідерського потенціалу учасників освітнього процесу та закладу освіти в цілому.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	II
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	іспит

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Адміністративний менеджмент в освіті	Педагогічна та професійна психологія
Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця	Педагогічний консалтинг
Управління освітньою діяльністю	

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
СК13 Розвивати лідерські здібності Розробляти мотиваційні механізми. Будувані комунікації та здійснювати контроль діяльності; Спрямувати персонал на досягнення спільної мети організації.	РН1. Знання та розуміння структури вищої освіти в Україні, специфіки професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи. Знання та розуміння сучасних тенденцій розвитку управління та лідерства в освітній галузі відповідно міжнародним та державним стандартам.
	РН3. Вміння планувати, організувати та проводити навчальну і навчально-методичну роботу відповідно до освітніх стандартів вищої школи. Вміння використовувати в управлінській та педагогічній практиці принципи, види, функції, стилі, інструменти лідерства.
	РН6. Знання та розуміння підходів та принципів до формування педагогічної майстерності; вимог до обраної професії. Вміння визначати заходи для розвитку лідерського потенціалу.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія і практика лідерства в освіті

Тема 1. Актуальність лідерства в умовах сучасного суспільного розвитку.

1.1. Глобальні тенденції розвитку людства (цивілізаційні зміни). Високий рівень мінливості. Соціальні трансформації. Тенденції суспільного розвитку: глобалізація, демократизація, інформатизація, діджиталізація, штучний інтелект, роботизація. «Тріумф особистості».

1.2. Глобальні тенденції розвитку освіти. Актуальні навички умовах глобальних змін. Професії майбутнього. Вимоги ринку праці до фахівців та керівників нового покоління.

1.3. Розвиток лідерства в умовах ринкової та інформаційної економіки. Потреба у лідерах змін.

Тема 2. Сутність та феномен лідерства.

2.1. Підходи до визначення понять «лідер», «лідерство». Теорії лідерства.

2.2. Соціально-психологічний феномен лідерства. Ознаки доміантної поведінки особистості. Причини, що зумовлюють потребу в лідерстві. ситуації, які перешкоджають прояву лідерських позицій. Компетентність лідера.

2.3. Група і динамічні процеси в групах. Поняття групи. Потреби особистості в групі. Основні ознаки, функції, структура групи. Етапи розвитку групи.

2.4. Лідерство у соціальних групах. Лідерство як динамічний процес групи. Функції лідера в соціальній групі. Стили лідерства.

2.5. Лідерство, керівництво, менеджмент: сутність та відмінності.

Тема 3. Освітнє лідерство.

3.1. Актуальність розвитку освітнього лідерства. Роль управління, керівництва на основі лідерства в розвитку освіти на інституційному та локальному рівнях.

3.2. Особливості освітнього лідерства. Поняття освітнього лідерства. Лідерство в освіті. Лідерство для освіти. Лідерство освіти. Прояв лідерства суб'єктами освіти. Основні категорії суб'єктів взаємодії: керівництво закладу вищої освіти, науково-педагогічні працівники, студенти.

3.3. Особливості успішного освітнього лідерства. Критерії успіху розвитку закладу освіти та його керівника-лідера. Виміри лідерства у вищій освіті. Зв'язок між лідерством і навчанням.

3.4. Види та типи лідерства в освіті. Моделі організаційних структур управління та види лідерства. Класифікація видів лідерства. Індивідуальне лідерство в освіті. Команда та командне лідерство в закладі освіти. Колективне лідерство (дистрибутивне) в освіті. Інституційне лідерство в освіті. Типи лідерства.

Змістовий модуль 2. Лідерство як сучасна управлінська концепція

Тема 4. Тенденції розвитку в управлінні освітою.

4.1. Зміна поглядів на управління. Еволюція управління. Нова концепція управління.

4.2. Етапи становлення сучасного погляду на лідерство. Ключові аспекти еволюції.

4.3. Характеристики традиційної та нової парадигм управління. Порівняння «старого» та «нового» управління в освіті (адміністрування, менеджмент, лідерство в освіті).

4.4. Упровадження лідерської парадигми управління закладом освіти. Трикутнику «лідер – послідовники – процес управління».

Тема 5. Лідерство та організаційна культура у закладах освіти

5.1. Поняття «організаційна культура» та її характеристики. Соціальний зміст та поняття "організаційна культура". Характеристики організаційної культури. Функції організаційної культури.

5.2. Елементи організаційної культури. система цінностей, норми організації, символи організації, міфи, легенди, герої організації, церемонії, ритуали, обряди організації.

5.3. Типології організаційних культур. Класифікації типологій організаційних культур. Значення організаційної культури для ефективного функціонування та розвитку закладу освіти.

5.4. Управління організаційною культурою закладу освіти. Принципи, фактори, механізми формування та зміни організаційної культури. Помилки при формуванні та зміні організаційної культури. Роль лідерства в побудові та розвитку організаційної культури та освітнього середовища закладу освіти.

Тема 6. Розвиток лідерського потенціалу у закладах освіти

6.1. Розвиток індивідуального та командного лідерського потенціалу. Кращі практики успішних людей та організацій.

6.2. Розвиток лідерського потенціалу керівника та закладу освіти. Навички лідерства керівника закладу освіти. Обмеження ефективності менеджерів. Методи і технології професійної підготовки управлінців-лідерів. Складники успішності закладу освіти. Фактори та етапи успішності університетів-лідерів. Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів.

6.3. Розвиток лідерського потенціалу учасників освітнього процесу. Тренінг з розвитку лідерського потенціалу учасників освітнього процесу: зміст, структура, техніки.

Перелік практичних (семінарських) / лабораторних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

Під час навчання та викладання навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

Пояснювально-ілюстративний – для надання нових знань та способів дій.

Репродуктивний – для засвоєння нових знань та типових способів дій, запам'ятовування та відтворення засвоєного матеріалу за зразком.

Проблемного викладу – для формування здатності застосування знань та способів дій у нетипових ситуація, аналізу, розвитку критичного мислення.

Евристичний (частково-пошуковий) – для формування здатності самостійного розв'язання проблемних ситуацій, знаходження нестандартних рішень.

Дослідницький – для формування навичок самостійного формулювання проблеми та її розв'язання, самостійного здійснення дослідження.

Також у навчальному процесі використовуються методи: словесні (пояснення, бесіди, лекції); практичні (вправи, практичні роботи, презентації); методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності (ігрові, тренінгові, інтерактивні, дискусії).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання результатів навчання у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, виконання самостійної роботи. Оцінювання результатів навчання здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою.

Поточний контроль результатів навчання студентів здійснюється під час лекційних, семінарських та практичних занять, виконання завдань для самостійної роботи. Форми поточного контролю: усні відповіді та доповіді, письмові завдання, експрес-опитування (усне, письмове), підготовка презентацій, автоматизовані тести, письмові контрольні роботи. Поточний контроль оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів).

Підсумковий контроль проводиться у формі семестрового іспиту/екзамену, відповідно до графіку навчального процесу. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом навчального матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 3-х блоків завдань.

I блок (стереотипний) містить тестові питання – максимальна кількість балів – 10 та стереотипне завдання – максимальна кількість балів 6.

II блок(діагностичний) містить аналітичне завдання – максимальна кількість балів – 9.

III блок містить евристичне завдання, яке оцінюється максимально 15 балами.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Студент вважається атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці "Шкала оцінювання: національна та ЄКТС".

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми контролю	Мах бал
Тема 1. Актуальність лідерства в умовах сучасного суспільного розвитку	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція 1. Актуальність лідерства в умовах сучасного суспільного розвитку.	Активна робота на занятті	0,5
	Практичне заняття	Практичне заняття №1 Тенденції змін в освіті.	Перевірка виконання завдання	
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Вивчення додаткової літератури та матеріалів. Завдання: визначити: 1) загальні тенденції цивілізаційних змін; 2) світові тенденції розвитку освіти. 3) тенденції розвитку вищої освіти в Україні; 4) потреби у лідерстві в освітній галузі	Перевірка виконання завдання	2
сть та фено	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція - дискусія 2. Соціально-психологічний феномен лідерства	Активна робота на занятті	0,5

	Практичне заняття	Практичне заняття №2. Лідерські здібності. Завдання: діагностика лідерських здібностей	Експрес-опитування	1	
			Перевірка виконання завдання	2	
	Лекція	Лекція 3. Теорія і практика лідерства.	Активна робота на занятті	0,5	
	Практичне заняття	Практичне заняття № 3. Теорії лідерства. Лідерство та керівництво. Стили лідерства	Експрес-опитування	1	
	<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Вивчення додаткової літератури та матеріалів. Завдання для СРС №1. №1. Робота з основними категоріями та поняттями з навчальної дисципліни	Перевірка виконання завдання	3	
Тема 3. Освітнє лідерство	<i>Аудиторна робота</i>				
	Лекція	Лекція 4. Види лідерства в освіті.	Активна робота на занятті	0,5	
	Семінарське заняття	Семінарське заняття № 4. Індивідуальне лідерство. Командне лідерство. Інституційне лідерство.	Експрес-опитування	1	
	Лекція	Лекція 5. Особливості освітнього лідерства.	Активна робота на занятті	0,5	
	Практичне заняття	Практичне заняття № 5. Поняття та види освітнього лідерства. Завдання: Вимоги ринку праці до особистості фахівця в освітній галузі	Експрес-опитування	1	
			Перевірка виконання завдання	2	
<i>Самостійна робота</i>					
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Вивчення додаткової літератури. Завдання для СРС 2. Підготовка доповіді з презентацією	Доповідь с презентацією	15	
Тема 4. Тенденції розвитку в управлінні освітою.	<i>Аудиторна робота</i>				
	Лекція	Проблемна лекція 6. Тенденції розвитку в управлінні освітою.	Активна робота на занятті	0,5	
	Семінарське заняття	Семінарське заняття № 6. «Керівництво, менеджмент, лідерство»	Експрес-опитування	1	
	Лекція	Лекція 7. Лідерство як нова управлінська парадигма	Активна робота на занятті	0,5	
	Практичне заняття	Практичне заняття № 7. Просування до власного особистісно-професійного успіху.	Експрес-опитування	1	
Перевірка виконання завдання			2		

	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Вивчення додаткової літератури. Завдання для СРС №3. Компетентнісно-орієнтоване завдання. Програма особистісного професійного розвитку	Перевірка завдання для самостійної роботи	10
Тема 5. Лідерство та організаційна культура у закладах освіти	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція 8. Лідерство та організаційна культура.	Активна робота на занятті	0,5
	Практичне заняття	Практичне заняття № 8. Особливості організаційної культури закладу освіти та роль лідера в її формуванні та розвитку	Експрес-опитування	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Вивчення додаткової літератури. Завдання: діагностика лояльності до організації	Перевірка виконання завдання	2
Тема 6. Розвиток лідерського потенціалу у закладах освіти	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція 9. Розвиток лідерського потенціалу.	Активна робота на занятті	0,5
	Практичне заняття	Практичне заняття №9. Розвиток індивідуального та командного лідерського потенціалу. Тренінг з розвитку лідерського потенціалу.	Виконання завдань	
	Лекція	Лекція 9. Розвиток лідерського потенціалу заклад освіти.	Активна робота на занятті	0,5
	Практичне заняття	Практичне заняття № 10. Контрольна робота	Контрольна робота	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Підготовка до контрольної роботи		
	Іспит			40

Рекомендована література

Основна

1. Дороніна М. С., Наумік К. Г. Організаційна культура для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання: Конспект лекцій. – Харків: ХНЕУ, 2006, - 81 с.
2. Дороніна М.С. Навчальний посібник у схемах і таблицях з соціальної психології / М.С. Дороніна, І.В. Жданова, Г.А. Полякова, В.В.Тютлікова. – Харків: Вид. ХНЕУ. – 2009.- 128 с.
3. Калашнікова С. Розвиток лідерського потенціалу сучасного університету: основи та інструменти: Навчальний посібник / С. Калашнікова. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 44 с.
4. Лугова, В. М. Основи самоменеджменту та лідерства [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. М. Лугова, С. М. Голубев ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (927 КБ). - Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. - 211 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 198-208.

Додаткова

5. Бэрон Р. Социальная психология группы. Процессы, решения, действия / Р. Берон, Н. Керр, Н. Миллер. – СПб. : Питер. – 2003. – 269 с.
6. Дафт Р. Л. Уроки лидерства / Р. Л. Дафт; при участии П. Лейн — М. : Эксмо, 2008. - 480 с.
7. Єфімова, С. М. Лідерство та інклюзивна освіта : навч.метод. посіб./ Єфімова С. М., Королук С. В.; за заг. ред. Колупаєвої А. А. - ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. - 164 с.
8. Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія / С А. Калашнікова. - К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. - 380 с.
9. Кови С. Р. Лидерство, основанное на принципах / С. Р. Кови. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. — 302 с.
10. Роль університету у розвитку лідерського потенціалу суспільства: концептуальні засади / Авторський колектив: О. Аарна, Д. Гудонієне, О. Гузар та ін.; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 100 с.
11. Управлінське лідерство : виклики сьогодення : колективна монографія ; за заг. ред. В. В. Толкованова. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. – 600 с.
12. Шейн Э. Организационная культура и лидерство. 3-е изд. / Пер. с англ. Под ред. Т.Ю. Ковалевой. – СПб.: Питер, 2007. – 336 с.
13. Шейнов В. П. Психология лидерства, влияния, власти / В. И. Шейной. — М. : Харвест, 2008. — 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

14. Сторінка курсу на платформі Moodle, сайт ПНС (персональна навчальна система). Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5565>
15. Від керівника до лідера: практичні поради для директорів шкіл та керівників відділів освіти. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/521/12.2019.pdf>
16. Національний офіс ЕРАЗМУС+ в Україні (НЕО в Україні) – Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/vyshcha-osvita-v-ukraini.html>
17. Програма розвитку лідерства. Громадська організація “Навчай для України”. Партнер міжнародної мережі Teach For All. Режим доступу: –<https://teachforukraine.org/program/>
18. Путівник керівника. – Режим доступу: https://content.learn.org.ua/Courses/ReaderForLeaders/RFL-UA-Web.pdf?fbclid=IwAR1il25K4XPz8jyv3KbIPsW-OnCaQkTAAyDdt8cnU5rSP_bolbcFvj0CBh_M